

socialmedicinsk tidskrift

femtioåttonde årgången häfte nr 2 1981

Sturegatan 4, Sundbyberg. Tfn 08/98 40 44

Postadress: 172 83 Sundbyberg

Postgiro 1179-1

Allmän redaktion:

Claes-Göran Westrin, redaktör och ansvarig utgivare

Ann Appelgren, red. sekr.,

Brita Bahrton, bitr. red. sekr.

Redaktionsutskott:

Erik Allander, professor i socialmedicin, Huddinge

Ragnar Berfenstam, professor em. i socialmedicin, Uppsala

Per Bjurulf, professor i socialmedicin, Linköping

Arne Borg, socialdirektör, Stockholm

Axel Gisslén, kommunalråd, Örebro

Gunnar Häggberg, socialchef, Falun

Olle Höök, professor i medicinsk rehabilitering, Göteborg

Willy Karlsson, socialchef, Örebro

Bengt Lindegård, professor i socialmedicin, Göteborg

Gunnar Lindgren, professor em. i socialmedicin, Lund

Ivan Magnusson, socialdirektör, Uppsala

Leif Svanström, professor i socialmedicin, Stockholm

Gösta Tibblin, professor, distriktsläkare, Sollentuna

Villy Wiklund, socialchef, Östersund

Epidemiologin — en pigg 100-åring

Begreppet epidemiologi inom medicinen kan söka sina traditioner ända till Hippokrates — även om den teoretiska innebörden började utformas först under förra hälften av 1800-talet. Många författare har hävdad att epidemiologi i själva verket är synonymt med medicinsk ekologi. Begreppet ekologi är ursprungligen biologiskt — också från mitten av 1800-talet. Inom samhällsvetenskaperna är det på 1920-talet som epidemiologin börjar tillämpas.

Men det är först under de senaste decennierna som epidemiologin som vetenskap slagit igenom. Det är därför självklart att tillämpningsområdena blivit lika många som tillämparna och förvirringen när det gäller begreppen i epidemiologiska läroböcker är omfattande. Ursprungsdefinitionen gjordes 1883 av August Hirsch som beskrev epidemiologi som "en vetenskap som för det första ger en föreställning om sjukdomarnas uppträdande och utbredning bland människorna i olika tider på olika delar av jorden, och för det andra gör det möjligt att förstå sambandet mellan sjukdomarna och de yttre förhållanden som omger individen och bestämmer hans levnadsvanor."

I denna definition kan man konstatera att man utöver själva utbredningen av sjukdomarna i befolkningen också har att studera sambandet med närmiljö och samhällsstruktur i stort. I Sverige har vi också historiskt sett kommit att ansluta oss till denna "kontinentala" utveckling med en stark socialmedicinsk prägel.

Under senaste decenniet har nya epidemiologiska "skolor" vunnit gehör, där ibland det senare ledet saknas. Man gör sig till tolk för en uppfattning där enbart utbredningen i befolkningen av sjukdomarna studeras medan deras samhällsmedicinska samband negligeras eller tas för givna.

Någon klar och tydlig motsättning existerar emellertid inte inom epidemiologin. Det är få undersökningar som kan sägas vara exempel på extremvarianter i något avseende. Förhoppningsvis kommer en aktiv debatt kring historiska och teoretiska frågor inom epidemiologin att föra forskningsområdet framåt, något som behövs med tanke på de omfattande problem som hälso- och sjukvården och dess förhållande till befolkningens hälsa och behov står inför.

Det är alltså en 100-åring som blivit allt piggare med åren som i Sverige fick en mer formaliserad hemvist 1979. Traditionellt är det det socialmedicinska ämnet som försökt axla ansvaret för undervisningen. Men epidemiologisk forskning bedrivs inom en lång rad olika specialiteter i den medicinska världen. Detta framgår också av de föredrag som avhölls vid det första årsmötet av den nybildade Svenska Epidemiologiska föreningen i Göteborg den 16 mars 1979. Några av inläggen finns refererade i detta temanummer av Socialmedicinsk tidskrift.

Inledningsvis presenterar den nyvalde ordföranden i föreningen, Erik Allander, ämnesområdet under rubriken "Vad som är dolt är okänt". Anders Ahlbom som är sekreterare i föreningen ger därefter en historik och avger föreningens programförklaring.

Eftersom årsmötet avhölls i Göteborg är det naturligt att Göteborgsepidemiologerna redovisar ett par av sina många framgångsrika studier. Dels ges en beskrivning av den primärpreventiva studien i Göteborg (Elmfeldt, Wilhelmsen och Wedel) och dels en programförklaring för populationsstudien av kvinnor (Calle Bengtsson).

Därefter följer i temanumret några exempel på vitt skilda områden där epidemiologi har kunnat tillämpas.

Så beskriver tex Leif Öjesjö alkoholism bland män i svensk allmänbefolkning; Lars Gunnar Larsson, Lena Damber och Monica Johnsson epidemiologiska studier av lungcancer i norra Sverige och Stig Wall och Barbro Skog redogör för en studie av anställda vid Rönnskärsverken när det gäller livslängd och dödsorsaksmönster bland smältverksarbetare.

Magnus Björkholm mfl författare ger epidemiologiska synpunkter på Hodgkins sjukdom och Kristina Orth-Gomér beskriver en studie över psykosociala och konventionella riskindikatorer för ischemisk hjärtsjukdom hos svenska män. Töres Theorell och Agneta Vigborg jämför finska invandrares hjärtinfarkt med svenskers.

Leif Svanström ger en beskrivning av olycksfallsepidemiologi och behov av både deskriptiva studier och en utvecklad analytisk teori.

Bo Haglund och Sven-Olof Isacson presenterar på basen av ett par epidemiologiska material alternativa vårdformers utbredning i befolkningen.

Slutligen ges exempel på analys av incidens- och överlevnadsdata av Anders Odén.

Leif Svanström

Gästredaktör för detta nummer har varit Leif Svanström, professor i socialmedicin i Stockholm.